

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Анотація. В статті відображена необхідність розвитку інвестиційного процесу в сільському господарстві.

Ключові слова. Інвестиції, підприємство, державне регулювання, виробництво, інвестиційний клімат.

Актуальність теми. Необхідною умовою розвитку будь-якої галузі народного господарства є цілеспрямована інвестиційна діяльність. При цьому активна економічна діяльність підприємств певною мірою залежить від обсягів і форм інвестицій, тому що останні формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі, а також визначають конкретні позиції країни на світових ринках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема інвестицій багатогранна й актуальна. Питанням інвестування присвячені праці провідних вітчизняних вчених: І.А. Бланка, В.В. Бочарова, Б.В. Губського, О.В. Мертенса, А.А. Пересади, О.М. Полякова, М.А. Садикова, А.С. Філіпченка та інших. Проведений критичний аналіз літературних джерел виявив, що сучасні підходи до вирішення зазначеної проблеми ґрунтуються виключно на експертних методах, що знижує рівень об'єктивності отриманих результатів. Реалізація цих методів найчастіше пов'язана з труднощами організаційного характеру, які обмежують можливості оперативного вирішення завдань розвитку, оцінки та аналізу інвестиційних процесів на агропромислових підприємствах. Крім того, залишаються вкрай мало розробленими питання безпосереднього залучення інвестицій в сільському господарстві, вирішення різних проблем підвищення ефективності інвестиційного процесу у сільському господарстві в цілому та на регіональному рівні зокрема.

Мета статті. Метою дослідження є розробка науково-методологічних основ розвитку інвестиційного процесу в сільському господарстві. Від інтенсивності й результативності інвестиційних процесів залежить успіх

перетворень насамперед у сферах економічного, політичного та соціального життя, побудова цивілізованого суспільства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі демократичного державотворення ґрунтується в основному на досягненнях науково-технічного прогресу, визначальна роль у якому належить прискоренню інвестиційної діяльності. Аналіз стану матеріально-технічної бази сільського господарства України у частині основних засобів свідчить про високий рівень їх руйнації. Значна частина виробничих приміщень і споруд, машин та обладнання, транспортних засобів багаторічних насаджень сільськогосподарських підприємств фізично, морально й економічно зношена і для їх відновлення необхідні значні обсяги інвестицій, які можна обчислити на основі даних про фактичну наявність основного капіталу та потребу підприємства в основних засобах під певну виробничу програму.

Специфічною ознакою інвестицій є те, що з їх допомогою в економічній системі держави відбувається процес фондоутворення, створюються виробничі і невиробничі фонди, формуються умови для поступального економічного розвитку суспільства. Тому інвестиції можна розглядати як форму вираження економічних відносин. Однак економічні відносини виражають не тільки інвестиції, й інші економічні категорії. Але тільки інвестиції, виражаючи економічні відносини, дають можливість здійснювати процес створення фондів виробничого і невиробничого призначення. Нам видається, що розкриття специфічних ознак інвестицій як економічної категорії, а також їх суспільного призначення повинне включати об'єкт економічних відносин. Виходячи з такої постановки проблеми, роль визначення інвестицій полягає в тому, що за своїм змістом вона повинна відображати основні положення сутності даної категорії і давати методичну основу для аналізу призначення інвестицій у національній і світовій економіках.

При цьому варто розкрити найбільш важливі причини, що зумовлюють необхідність інвестицій: це, насамперед, закономірності розвитку

продуктивних сил суспільства, підвищення рівня його потреб, поступальне зростання матеріальної і соціальної сфер економіки, прагнення до збільшення обсягів валового внутрішнього продукту (ВВП) і прибутку в економічній системі держави.

Як уже зазначалось, з поняттям інвестицій тісно пов'язане таке поняття, як інвестиційний процес. Іншими словами, проект з практичної реалізації інвестиційної програми з метою досягнення визначеної інвестиційної мети. Розробка інвестиційного проекту досить тривалий, а нерідко і дуже дорогий процес, що складається з ряду етапів і стадій. У міжнародній практиці прийнято розрізняти три основні фази цього процесу (рис 1.).

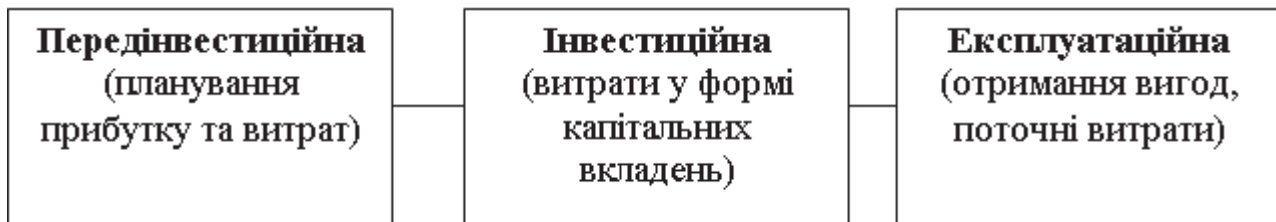


Рис. 1. Фази інвестиційного процесу

Передінвестиційна фаза. На цій фазі формується заміна інвестора і визначається доцільність здійснення інвестицій у даний проект. За результатами проведення комплексних досліджень всіх аспектів, пов'язаних з реалізацією проекту, виносяться остаточна оцінка і приймається рішення про інвестування.

Інвестиційна фаза. На цій фазі здійснюються значні інвестиції в проект: розробляється проектно-кошторисна документація, укладаються контракти між учасниками інвестиційного процесу і здійснюється будівництво об'єктів, тобто створюється матеріальна і правова основа для одержання запланованих вигод від реалізації проекту. Рішення, прийняті на інвестиційній фазі, не обов'язково збігаються з результатами передінвестиційних досліджень. Тому велика увага на цій фазі приділяється моніторингу.

Експлуатаційна фаза. Потрібно відзначити, що деякі автори не розглядають цю фазу в проектному циклі. Це пояснюється тим, що після здачі об'єкта в експлуатацію проект переходить у якісно інший стан, іноді значно змінюється склад учасників проекту. Водночас з позиції визначення ефективності проекту ця фаза є найбільш значимою, тому що саме в період функціонування проекту з'являється потік доходів, що саме робить проект рентабельним для інвестора.

На сьогодні основна увага приділяється саме передінвестиційній фазі, пов'язаній з розробкою інвестиційного проекту, тому що саме на цій фазі здійснюються основні розрахунки економічної ефективності інвестиційних проектів і проводиться їх добір для наступної реалізації.

Посилення регулюючої ролі держави, відмовлення від крайнощів ліберально-анархічних реформ в економіці робить актуальною розробку теорії і моделей економічної взаємодії підприємств і держави в перехідній економіці. Реально самостійність підприємств як свобода вибору стратегії і тактики поведінки в конкретному ринковому середовищі, у правовому й етичному просторі конкретної держави повинна характеризуватися з урахуванням обмежень ступеня свободи й економічної відповідальності за порушення "свободи" чи прав своїх партнерів, за збиток, завданий державі.

Підприємства і держава покликані спільно вирішувати і погоджувати питання цілепокладання, забезпечення доступності ресурсів, відтворення людського і речовинного капіталу, збалансованості мікро-, мезо- і макроекономічних процесів. Ці питання вимагають відображення в моделі(рис. 2) і практичному втіленні при коректуванні економічних і соціальних реформ.

Економічна активність держави як ділового партнера сільськогосподарських підприємств у пропонованій моделі включає:

- правове регулювання й інформаційну підтримку, що знижує витрати сільськогосподарських підприємств;

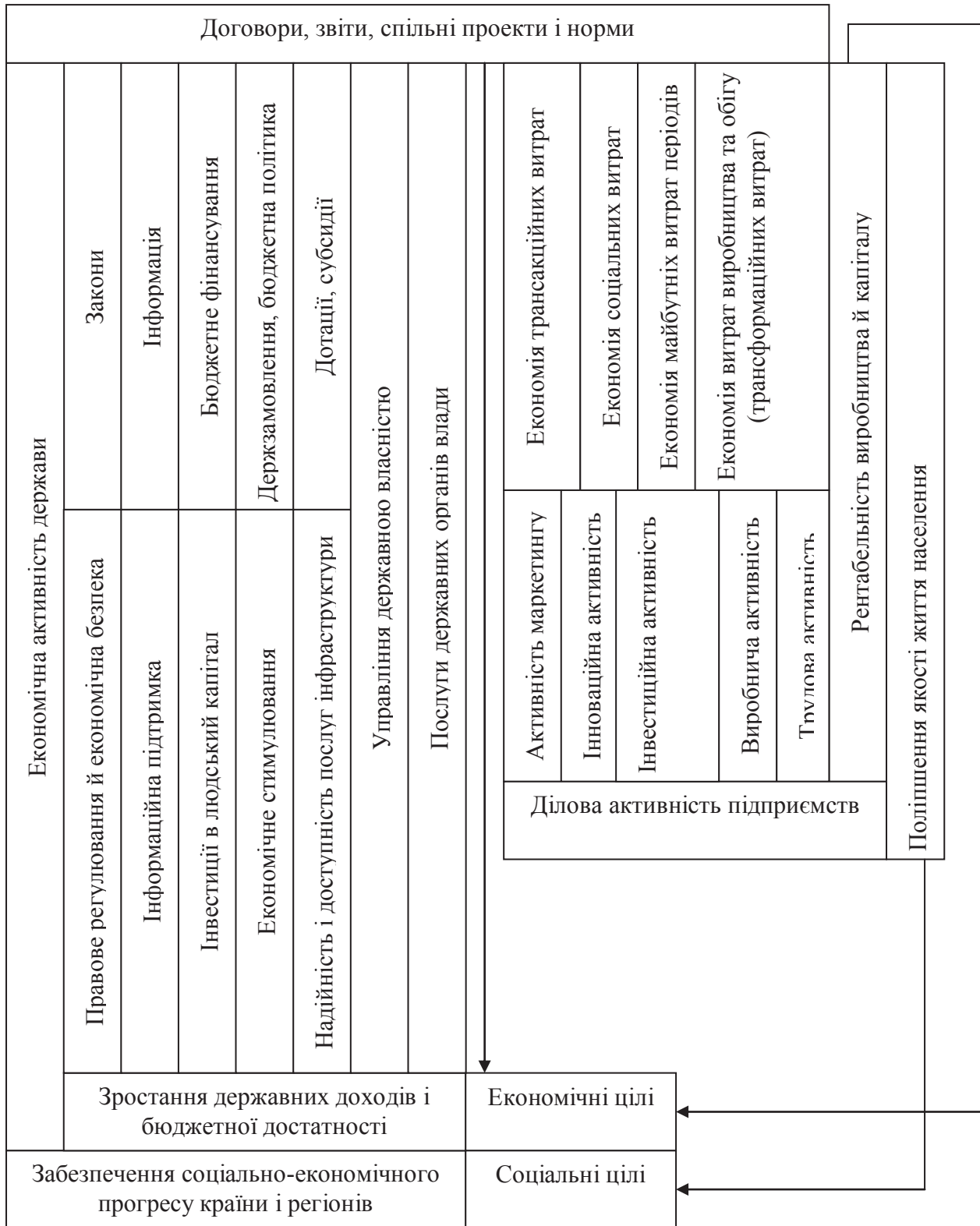


Рис. 2. Модель економічної взаємодії сільськогосподарських підприємств і держави.

- інвестиції держави в людський капітал (освіта, охорона здоров'я, культура) забезпечують економію соціальних витрат сільськогосподарських підприємств;

- економічне стимулювання ділової активності сільськогосподарських підприємств підвищує доступність інвестицій, збільшує збут і сприяє прискоренню обороту капіталу;

- регулювання діяльності галузей і сільськогосподарських підприємств інфраструктури сприяє зниженню трансформаційних витрат (виробництва).

Умовою стабілізації і зростання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції й інших галузей, удосконалення податкової системи і ринкових форм взаємодії держави із сільськогосподарськими підприємствами, комерційного сектора є необхідність зміцнення державного сектора.

Для підвищення економічної стійкості сільського господарства у регіонах важливо удосконалювати систему державних закупівель, створюючи рівні умови для постачальників, розвиваючи конкуренцію, а значить, підвищення якості постачань, забезпечуючи прозорість системи закупівель і розрахунків як основи запобігання зловживанням і корупції.

Практичне значення економічної теорії полягає насамперед в обґрунтуванні прийнятних і здійснених рекомендацій зі зміни економічної політики, програм і методів управління, умов і стимулів поведінки суб'єктів господарювання. Незадоволеність економічною політикою реформування сільського господарства в останнє десятиліття мотивує вироблення заходів для її коректування.

Оцінка сприятливих і несприятливих умов макросередовища для підприємств дала змогу обґрунтувати пріоритетні напрямки і рішення політики на майбутнє десятиліття:- пріоритет соціальних цілей над економічними і ринковими;- врахування реалій глобалізації економіки;- якість життя населення й інтелектуальна рента як мета і засіб соціально-економічного розвитку;- швидке подолання найбільш гострої проблеми – гранично низької оплати

праці;- збереження бюджетного фінансування соціальної сфери як основи відтворення людського капіталу;- створення умов для вибору ефективної форми власності на капітал і результати праці;- максимальна мобілізація ренти від природно-ресурсного потенціалу як джерела інвестицій і доходів бюджету;- інституціональне закріплення перехідних форм і механізмів взаємодії підприємств і держави.

Останніми роками усе більшого поширення набуває лізинг, використання якого заощаджує інвестиційні ресурси. Лізинг став важливою формою і джерелом інвестицій. Держава може здавати підприємствам частину свого майна (машини, устаткування, прилади, транспортні засоби) у лізинг, у довгострокову оренду. Здійснювані лізингові відносини стають формою економічної взаємодії підприємств і держави в інвестиційному процесі.

Підприємства і держава взаємодіють також у процесі реформування і реструктуризації підприємств. Реформування здійснюють усі підприємства, у тому числі і високоприбуткові. Реструктуризуються ж збиткові підприємства, які знаходяться в процедурі банкрутства і зовнішнього управління. У процесі реструктуризації підприємств у них вкладаються інвестиційні засоби, найчастіше із зовнішніх джерел. У деяких випадках держава виділяє реструктуризованим підприємствам свої інвестиційні ресурси. Крім того, держава забезпечує правове, юридичне забезпечення реформування і реструктуризації підприємств.

Економічна взаємодія підприємств і держави відбувається й у процесі здійснення зовнішньоекономічних зв'язків підприємств, розвиток яких підвищує інвестиційний потенціал підприємств. Держава не тільки встановлює квоти, митні тарифи і збори в процесі зовнішньоекономічної діяльності, але і сприяє залученню іноземних інвестицій. Таким чином, форми економічної взаємодії підприємств і держави в процесі інвестиційної діяльності різноманітні і значимі. Розвиток ринкових відносин викликає необхідність і розширює можливості удосконалення механізму цієї взаємодії.

Висновки. До найбільш важливих причини, які зумовлюють необхідність інвестицій, віднесено: закономірності розвитку продуктивних сил суспільства, підвищення рівня потреб, поступальне зростання матеріальної і соціальної сфер економіки, прагнення до збільшення обсягів валового внутрішнього продукту та прибутку в економічній системі держави.

Здійснення інвестиційного процесу залежить від функціонування банківської системи, фінансового ринку, діяльності фінансових і нефінансових інститутів, позабюджетних фондів, особистих заощаджень населення, розвитку зовнішньоекономічної діяльності держави та невідкладністю вирішення багатьох соціальних проблем, посилення соціальної бази здійснення економічних процесів. Державне регулювання інвестиційного процесу значною мірою визначено необхідністю формування в економіці пріоритетного відтворювального контуру, орієнтованого на високі технології, використання потоків ресурсів високої якості, швидку віддачу ресурсів.

Вивчення законодавчих основ і ефективної практики участі держави в економічних процесах дало змогу обґрунтувати активну модель економічної взаємодії сільськогосподарських підприємств і держави, засновану на підвищенні ділової активності в сільському господарстві й економічній активності держави. Умовами здійснення даної моделі взаємодії є: соціальне ринкове господарство; регульований сільськогосподарський ринок; можливість вибору ефективної форми власності; врахування процесів глобалізації економіки. Економічна активність держави як ділового партнера сільськогосподарських підприємств у пропонованій моделі включає: правове регулювання й інформаційну підтримку, що знижує витрати підприємств; інвестиції держави в людський капітал (освіта, охорона здоров'я, культура), які забезпечують економію соціальних витрат сільськогосподарських підприємств; економічне стимулювання ділової активності підприємств, що підвищує доступність інвестицій, збільшує збут і сприяє прискоренню обороту капіталу; регулювання діяльності галузей і підприємств інфраструктури, що сприяє зниженню витрат виробництва.

Література:

1. Дрондель Т.В. Механізм залучення інвестицій: загальнонаціональний і регіональний аспекти // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2006. – № 2. – С. 302 – 306.
2. Инвестирование, финансирование, кредитование: Стратегия и тактика предприятия / Ушакова Н.Н., Унковская Т.Е., Гуляева Н.Н., Гринюк Н.А. – К.: Киевский государственный торгово–экономический университет, 1997. – 192 с.
3. Кузьмін О., Князь С., Фльорко В. Складові інвестиційного клімату і чинники, які його формують // Схід. – 2003. – № 4 (54). – С. 33 – 39., с. 36
4. Ланченко Є.О. Формування і реалізація інвестиційної політики в аграрному секторі економіки України // Агроінком. – 2005.– № 11–12. – С.59–64.
5. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.– 376 с., с. 40
6. Пономаренко В.С., Ястремська О.М. Реальне інвестування суб'єктів господарювання. – Харків: ХДЕУ, 2000. – 168 с.

Аннотация. В статье отражена необходимость развития инвестиционного процесса в сельском хозяйстве.

Ключевые слова. Инвестиции, предприятие, государственное регулирование, производство, инвестиционный климат.

Summary. In the article the represented necessity of development of investment process is for agriculture.

Keywords. Investments, enterprise, government control, production, investment climate.